

kjer je deželni šolski svet že leta 1887. razdelil šolo v slovenski in nemški oddelek, toda učitelj za oba razreda je bil do zadnjih let nemški nacionalec, ki je skrbel, da slovenski oddelek hira na korist nemškemu oddelku. Istočasno se je odredilo, da se morete tudi šoli v **Nemški Loki** in **Spodnjem Logu** na Kočevskem razdeliti v dva oddelka. Za to odredbo se danes nihče ne briga, šoli sta le nemški, čeravno je v Nemški Loki 80, v Spodnjem Logu pa celo 169 Slovencev. Tudi v drugih kočevskih krajih so močne slovenske manjšine tako (po štetju slovenskih zapornikov) v Starem Logu 320 Slovencev, v Gotenici 168, v Novih Lazih 328, v Limopolju (Lienfeld) 234, Mali Gori 153, Stari cerkvi 168, Borovcu 127, Mozlju 236, Koprivniku 446, Kočevski reki 159, v Selah 433, v Kočevju samem pa celo 794. Vseh Slovencev je na Kočevskem 4875, čeravno so jih pri uradnem štetju našli le 1325, a vsi slovenski otroci so brez pouka v materinščini. Deželni šolski svet mirno trpi, da polnijo šole nemškega Schulvereina v Brčicah, Lazah, Rodnah itd. večinoma slovenski otroci. Tudi to sodi v poglavje »Obtožujemo vas!«

Se slabše je seveda na **Štajerskem**, posebno pa na **Koroškem**. V štajerskih mestih in deloma tudi v trgih se šolstvo na Slovence prav nič ne ozira, v Celju, Mariboru, Ptuj, Slov. Gradcu, Ormožu, Brežicah, Rogatcu, Konjicah itd. se o manjšinskih šolah za Slovence, ki imajo ponekod dejansko večino, niti govoriti ne more, ker slovenske, oziroma utrakvistične šole so le takozvane okoliške, potisnjene navadno daleč iz mesta ali trga. V mestih, oziroma trgih poznajo le nemško šolstvo. So pa tudi kraji z znatno slovensko manjšino, ki niti za okolico nimajo slovenskega pouka, n. pr. Marenberg, Radgona itd. V radgonsko strogo nemškonacionalno šolo je vsolanih pet velikih prekmurskih, popolnoma slovenskih vasi. — O Koroški je prežalostno govoriti. Nad 100.000 koroških Slovencev ima edino dvorazrednico na Jezerskem s slovenskim učnim jezikom, Slovenske vzporednice so si priborile občine Globasnica, Sele in Šmihelj pri Pliberku, toda tudi v takozvanih slovenskih oddelkih je učiteljstvo ali nemško ali nemško. Zadnja leta so si krajni šolski sveti v Strojni, Št. Danielu in Vogrčah priborili pri najvišjem sodišču pravico za slovenski učni jezik, a pravico imajo le na papirju, ker deželni šolski svet noče poznati razsodbe. Slovenci v Celovcu, Beljaku, Borovljah, Podkloštru, Pliberku, Grebinju, Spodnjem Dravogradu itd. imajo le nemške šole, dočim združuje velikovškimi Slovincem D. C. M. z velikimi žrtvami šolo v Št. Rupertu. Značilno za slovensko brezbriznost je pač dejstvo, da sta trški občini Grebinj in Spodnji Dravograd bili do zadnjih let v slovenskih rokah, a vodilni Slovenci se niso zganili, da bi si bili zagotovili vsaj dvojezični pouk, temveč so šole v obeh trgih za popolnoma slovensko okolico čisto nemške.

Na **Primorskem** skrbi za šolstvo slovenskim manjšinam D. C. M., ki bo imela samo v Trstu prihodnjo jesen že 35 razredov ljudskih šol in 7 otroških vrtcev. Istotako vzdržuje v Gorici poleg »Šol-

skega doma« slovensko šolstvo D. C. M. (Dvorazrednica z otroškim vrtcem na Blancah.) Tudi v Krmini ima D. C. M. dvorazredno ljudsko šolo z otroškim vrtcem. Obe zadnji šoli sta dobili letos pravico javnosti ter je upati, da se breme vzdrževanja zvali z ram družbe na poklicane faktorje. Potrebne manjšinske šole bi bile še v Trziču in Gradiški.

Iz vsega pa je razvidno, da so širši sloji slovenskega ljudstva še vedno premalo poučeni o svojih državljskih in narodnih pravicah, ker bi po zakonu lahko zahtevali šole v svojem materinem jeziku od države in dežel. Toda kjer ni tožnika, ni sodnika. Pouk, kako si priborimo manjšinske šole, nam je temeljito podal dr. Ley Brunčko v svoji knjižici »Vse za šolo!« Slovensko razumništvo naj bi knjižico proučilo in svetovalo svojim rojakom.

Združimo se za napredek in prosveto Slovanstva!

J. BAČIČ:

Istarski dijak — učitelj.*

Uzeo sam si za zadačo, da u par glavnih poteza prikažem djakovanje našega učiteljskega kandidata te njegovo djelovanje kao mladoga učitelja na kulturnem polju zapuštene nam skoro sasna naše uže domovine sirotice Istre. Tudjinskim elementima poplavljena, politički silno smetana, ekonomski vrlo bijedna mora da sama svojim krvavo zasluženim parama diže škole i ine korisne institucije, kad joj već zakonom zajamčena prava pa i slobodno kretanje na svojoj rodjenoj grudi krute »oni gore«. Na kulturno pole javnoga našega rada u Istri, koje je dosada većim dijelom neizorano, pozvano je najprije učiteljstvo naših pučkih škola. Sinovi našega bijednoga istarskoga seljaka dolaze iz poticaja učitelja svojih na učiteljske, da se ondje kroz 4 godine školske izobrazbe osposobe za učiteljsko zvanje te da tako podju na hvalevrijedan rad u onaj narod, iz koga su izašli stekavši u školi za tu stvar nešto sprema. Ali budući da je mladiću od 16 god još u počecima njegovo razborito i trijezno shvatanje toli važne pripreve za njegov budući život i rad na kulturnom polju širom Istre, to ona silna preopterećenost predmeta školskih koje on već po svojoj naravi, shvatljivoj nestašnosti i lahounnosti, što nije u mladića ništa čudnovata, propušta od dana u dan, pa ne samo to, da bi revno i marljivo prionuo uz školsku knjigu, već on radi te same preopterećenosti njegova duha s obzirom na predmete, koja u njemu ubija svaku volju. Čini ga takvim, da uopće mora zaborati na korisnu lekturu te na proširivanje svoga duševnoga horizonta i u ono malo slobodnoga vremena, koje mu od škole preostaje. Velim, da uz školsku knjigu prijanja teško i kao prisiljen, dok se u slobodno vrijeme ničim ne bavi, prvo, jer to niti skoro ne može zbog množine školskih sati, pa i kad mu se pruži prilika za slobodan rad, smatra to za nepotrebno ne gledajući na budućnost. Ova-

* Govoril na IV. abit. sestanku slov. in hrv. naprednih učiteljskih in učiteljskih v Ljubljani. Uredništvo.

je potoval kot virtuoz po Evropi in Ameriki. Po zaključitvi teh turnej (1850—1874) je bil imenovan profesorjem na konservatoriju v Bruslju. Čez 2 leti je zapustil to mesto in zopet pričel s koncertnim potovanjem. Umril je v Moskvi l. 1880. Kot komponist ima jako častno mesto v svetovni violinski literaturi. Poleg mnogih drugih skladb za violino sta slavnoznanca dva violinska koncerta s spremljevanjem orkestra. **D-molovi koncert**, ki se bo izvajal na Zavezinem koncertu, je lahko umiljiva in melodiozna, iz treh stavkov obstoječa skladba.

Peter Čajkovski, roj. 1840 v Wofkinski, gouvernement Wjatka, je študiral najprej pravoslovje, pozneje pa se je posvetil popolnoma glasbi ter umrl 1893 kot profesor konservatorija v Peterburgu. Prišteva se najdarnejšim in najizobraženejšim novejšim ruskim skladateljem. Njegove skladbe se odlikujejo po pretresljivi melodiki in globoki nežnosti. Znanе so njegove simfonije (zlasti VI.), takisto njegove opere: »Onjegin«, »Pikova dama«, »Mačepa«, »Jolanta«. Komponiral je tudi violinske in klavirske koncerte ter mnogo krasnih samospevov.

Emil Adamič, sedaj c. kr. učitelj v Trstu, je bil rojen 25. decembra 1877. na Dobrovi pri Ljubljani. Z 10. leti je že pel na koro v cerkvi pri sv. Petru v Ljubljani, kjer je bil njegov oče, v Ljubljani sedaj kot v pokoj živeti nadučitelj, organist. Nekaj let je študiral v gimnaziji, potem pa vstopil na učiteljske. Že tam je vodil tam-

glasbi šteje med najboljše (Ecce dolor, — Kralj Matjaž [še v rokopisu]). Novim Akordom je od početka zvest, vztrajen in posebno čislani sotrudnik. O tem bi nam urednik g. dr. G. Krek znal marsikaj povedati! — Napredno učiteljstvo je lahko nanj ponosno, rekoč: »Naš je!«

Oskar Dev, sodnik v Kranju, se bavi že od mladih let z glasbo. Sam navdušen in izvrsten pevec, je znal povsod, kjer je služboval, navdušiti tudi zmožne slovenske pevce in pevke za slovensko pesem ter jih vadiť petja, zlasti slovenskih narodnih pesmi, ki jih je mnogo nabral in lepo harmoniziral. (Glej: Sl. nar. pesmi. I. 1906 založil L. Schwentner in: »Koroške slov. nar. pesmi«, izdala GJ Matica. — Ta je izdala tudi že več njegovih ljudskih samospevov (Pastirica. — Kangljica. — Snegulčica) in nekaj zborov, (Hrepenenje. — Tihli veter od marja.)

Josip Hatze, nadarjen mlajši hrvaški skladatelj, čigar skladbo »Noč na Uni« za mešan zbor s tenorskim samospevom in spremljevanjem orkestra je izvajalo hrvaško pevsko društvo »Kolo« na koncertu 6. novembra 1909 v Ljubljani. V zagrebškem hrvaškem narodnem gledališču so izvajali 21. marca 1911. njegovo enodejansko opero »Povratek«. Uglasbil je tudi več lepih samospevov. **Fran Marolt**.

mo dolaze i druge nevolje osobne ili ine naravi, koje mu zauopie mladenaču dušu i sasna drugamo zanose. Tako eto prolazi od prilike godina za godinom, dodje i matura, kada se skoro izgubi glavu ne projući česa bi se prije latio, ali prodje i to kako tako, eto ti sada mladoga učiteljskoga abiturijenta, gdje stupa u službu. Kakav će biti njegov rad u školi i izvan nje, ako ne bude već od prvih dana čvrsto prionuo uz knjigu i promatranjem svijeta i njegovih dobrih i zlih strana prosudjivao hladno i mnogostrano te činjenice pa pazio, da nikada ne teče pred rudo u izražavanju svojih misli, što je po tako mladoga čovjeka vrlo neiskusna sasna pogibljno. Kod nas u Istri dolaze mladi učitelji neznam s kojega razloga na novo ustrojene jednorazrednice. Takav kulturni trudbenik pun ideala hoće da bude prorok u domovini, ali većinom se razočara videći, da realnost nije onakva, kakvom ju je on idealno zamišljao. On tako pada od dana u dan u gorčinu i pesimizam, budući da ne pojmi sebe, a ni svoje okoline. Hoće li uspjeti, treba da sam udari novim i boljim putem, pošto prije uvidi da se on mora sam da promijeni, kad se većina ne će. Jedan pada u pogriješke političke naravi, jer ne zna za onu okorjelu konservativnost našega naroda starijih godina, a ni za načine te lijev protiv njega (konservatizma). Drugi opet dolazi radi neznatnih trica u konflikt sa svojim kulturnim drugom (svećenikom), što je izvor raznim novinskim noticama, od česa trpi nitko drugi nego učitelj, koji je u takvim stvarima »naravski« kraćih rukava. Ovamo dolazi i ona velika mana naših istarskih učitelja, koji bi htjeli riješavati one svjetske probleme, što su na dnevnom redu jedino kod ljudi strukovne za to izobrazbe, o čemu mladi učitelj ne može niti da još kao takav sanja. Takvi pojedinci posnema lako upadnu u strančarski fanatizam, taku na sve strane praznu slamu umjesto da se podaju na svoj vlastiti rad, da im ovaj bude što intenzivniji; jedva u kasnijim godinama obično se povuku u svoju duplju ostavljajući svo po strani uvidjevši prije svoju nerazboritost. Kod takvih stvari treći se samo smije i veseli, pa drugo mu i ne preostaje. Imade ih i takvih, koji kao mladi učitelji na svoju veliku pogibelj ne shvaćaju riječi — sloboda, za koju su kao djaci bili silno zagrijani gledajući u svojim profesorima najveće apsolutiste, a ne onakve, kako bi ih i s pravom morali gledati. Takvi učitelji padu na žalost u svojim najljepšim godinama žrtvom te svoje nedoraslosti za tu slobodu. U tom nas uvjerava i naše svakidanje iskustvo.

Sada nam se nameće pitanje, gdje je izvor i postanak tim gorkim posljedicama. Svemu tomu je po mojem mišljenju izvor ponajviše u nedostatku školske izobrazbe, gdje se osim suhoparnih predmeta ne čuje ništa onakva, što bi mlado biće moglo da dovede do moralne jačine i valjanoga karaktera. Pa to je i nemoguće skoro uz onaj učevni materijal, koji valja svladati. Što nije mogla da učini škola, to valja da sami stvorimo počevši od prvoga dana našega službovanja. Škola nam je naime dala samo kratki pregled svega onoga, što moramo da u životu sami nastavimo i upotpunimo, jer da time, što

smo na učiteljsku naučili ne možemo biti valjani učitelji, kakvih je silna potreba kod nas u Istri. Stoga prionimo sada revno uz nauku i praktičnu i teoretičnu, jer ćemo samo sa valjanim znanjem biti pravi branitelji svoje rodne grude, jer formalnost i nadutost je loš karakter vodi samo do vlastite propasti, a i do sramote svoga učit. staleža.

Če hoćeš vzgajati značaje, moraš biti sam značaj!

FR. ERJAVEC:

Gibanje in stanje slovenskih učiteljskih in učiteljskih v zadnjem letu.*

B. Carneri pravi nekje, da je glavni znak sedanosti brezidealnost. Malo drzna je ta trditve, čeprav je življenje v današnji dobi več ali manj samo divje pehanje za kosom kruha, krčevit boj za eksistenco, boj kapitalizma in proletariata v širjem pomenu besede. To življenje, tako polno mrzle proze, globokih prevar in nizkega prodajanja samega sebe, trga s koščeno in kruto roko ideale iz mladih src, a obenem pa vsaja prav isto življenje tudi nove ideale, sicer ne več sentimentalnih in ovitih v poezijo, ki je v življenju ni, a odgovarjajo pa ti ideali brezobzirnemu realizmu današnjega življenja, ker jih ravno to življenje rodi. Ali naj s prstom pokažem na dokaz?

Če ne bi imeli idealov, bi bila danes ta dvorana prazna, prazna bi bila predvsem vsa jugoslovanska učiteljska in v Avstriji bi bilo 90 % analfabetov, **saj samo idealist more danes biti učitelj**. In tako konstatiram tukaj, ko mi je čast poročati o gibanju in stanju slovenskega učiteljskega naraščaja v zadnjem letu, takoj v začetku, da stopamo v življenje z realnimi ideali v srcu in ker so v naših srcih ideali, globoka vera v življenje, v zmago poštenja in pravičnosti, so ona močna, tiha in ponosna ... in taki nastopamo danes tragično pot slovenskega učitelja.

Preden jo pa nastopimo, smo se zbrali, da podamo bilanco priprave na to pot, da pregledamo svoje vrste in si začrtamo smer, v kateri bomo korakali tudi odslej.

Milje, v katerem smo bili prisiljeni pripravljati se za svoj poklic, pač pozna večina izmed navzočih. Ne bom torej slikal preperlega in zastarelega našega šolskega sistema, ki nam dá veliko premalo potrebnega in mnogo preveč nepotrebnega in še to brez vsake harmonije. Tega niso krivi profesorji, ne! Oni so nam podali, kar je bilo v danih razmerah mogoče, mnogi celo več in teh se bomo spominjali gotovo s hvaležnostjo vse življenje. Kriva niso tudi ravnateljstva, kriv je sistem, po katerem so nas dresirali in ne vzgajali.

Po vseh kulturnih državah so že davno temeljito reformirali izobrazbo učiteljstva, predvsem v severnih državah. Odprla se jim je pot na univerzo, na katerih so osnovane posebne pedagoške fakultete, samo pri nas smo še vedno tam, kjer smo bili pred štiridesetimi leti, čeprav ima med tem zaznamovati moderna kultura že velikanski razvoj in uspehe. Pri nas morajo priti vedno šele katastrofe kakor leta 1848, ali pa Kraljevi Gradec, da spoznajo storjene napake in jih vsaj nekoliko popravijo. Kdaj zopet pride potrebna katastrofa, kdaj poleg drugega izgine še sistem, ki pogosto ubija v dijaku vsako ljubezen in smisel za študije, ga navaja v brezsmiselno guljenje ali pa v popolno apatičnost?

V tem miljeju so nas torej pripravljali štiri leta na naš poklic. Povsod in vedno smo pogrešali potrebne in temeljite izobrazbe in širokega obzorja, saj nam ga dosedanja šola ne dá in ne more dati, čeprav potrebuje baš učitelj boj nego kdo drugi temeljite vsestranske naobrazbe. Življenje zahteva danes od človeka mnogo, mnogo več, nego mu dá šola, in to je spoznalo tudi slovensko dijaštvo, in tako se je začel oni pokret, ki ga je orisal že na lanskem III. abiturientskem sestanku tov. Silih. To mnogo obetajoče prerjenje dijaškega življenja se je še prav posebno začelo na slovenskih učiteljskih, in kmalu so se pokazali tudi plodonosni uspehi. Večina učiteljskega naraščaja se je privedla zopet k študijam in izpopolnitvi neharmonične šolske naobrazbe — k samizobrazbi.

* Govoril na IV. abit. sestanku slov. in hrv. naprednih učiteljskih in učiteljskih v Ljubljani. Uredn.

Edina odlika — naša čast!
Značaj nam daje moč in rast!